

Bygg äldreboenden för individer – inte för ett kollektiv

När äldreboenden byggs sitter vi fast i ett gammaldags tänkande präglat av ålderstigna ålderdomshem. Istället borde vi bygga moderna trygghetsboenden där individerna sätts i centrum.

Äldreboendets kvalitet är en fråga som engagerar många. Ändå har innovationer i arkitektur och omvårdnad svårt att få genomslag i den dagliga äldreomsorgen. Trots att stödet för den enskilde är mycket starkt i Socialtjänstlagen så dominerar de kollektiva lösningarna. Det blev mycket tydligt i TV-serien *Sveriges bästa äldreboende* som sändes i höstas. De förbättringar som gjordes där skedde i gemensamma utrymmen och genom kollektiva aktiviteter.

Varför dominerar kollektivet i äldreboenden fast omsorgen ska utvecklas i samråd med individen, efter individuella behov? Många äldre tillbringar 15 timmar eller mer i lägenheter som inte ens är 20 kvadratmeter stora, trots att boendet erbjuder gemensamma aktiviteter. Många väljer, eller tvingas välja, ensamheten i sitt rum för man helt enkelt inte orkar delta. Ofta finns inget alternativ så de många ensamma timmarna innebär en passiv vistelse.

Ett skäl till fokuset på kollektivet kan vara att utformningen av äldreboendena i stora delar fortfarande är institutionell. Det finns en förhärskande modell: En korridorlösning med dagrum och kök i en öppen mittkärna och små, identiska lägenheter jämnt fördelade längs korridorerna på sidorna av mittkärnan. Även om den arkitektoniska utformningen har förbättrats genom vackra rum, god färgsättning och möblering, inte minst i de gemensamma utrymmena på renoverade eller nybyggda äldreboenden, är likheten med ålderdomshemmets struktur slående. Ofta är miljön i de enskilda lägenheterna torftiga och utan finesse.

Socialtjänstlagens individfokus länkar till byggreglerna som säger att särskilt boende är bostäder på samma villkor som alla andra bostäder och ska följa dessa regler när de utformas. Men det undantag i byggreglerna som tillåter en minskad yta i individens lägenhet i särskilt boende, om det samtidigt sker en kompensation med ökade ytor i angränsande gemensamma utrymmena, har konserverat den äldre typen av institutionell utformning. Nyligen genomförda arkitekturtävlingar om äldreboenden med stöd av Hjälpmedelsinstitutet genererade få eller inga innovationer i tävlingsförslagets arkitektur. Utan detta undantag i lagstiftningen hade kanske de innovationer i både arkitektur och omvårdnad som är nödvändiga för att höja kvaliteten redan sett dagens ljus. Med en institutionell arkitektur som underbygger en kollektiv livsstil kan det vara svårare att ändra sättet att arbeta mot en mer individualiserad omvårdnad.

Det finns andra orsaker till varför förnyelse av äldreboenden går långsamt, till exempel annan lagstiftning än byggreglerna och brist på pengar. Trots detta pågår ett utvecklingsarbete i många kommuner där man letar efter sätt att höja kvaliteten i bostäderna och i omvårdnaden. I uppgiften att skapa äldreboenden som ger möjlighet till en större individuell utformning ingår med självklarhet att en gammal person ska kunna bestämma var hon eller han vill tillbringa dagen med meningsfull sysselsättning.

Trygghetsboenden kan vara en lösning som öppnar för en mer individuellt utformad

omvårdnad. I Motala kommun har man utvecklat en bostadshybrid där man erbjuder bostad på grundval av biståndsbedömning, i en byggnad som är fullt bemannat för det särskilda boendets omvårdnad men ändå erbjuder trygghetsboendets boendestandard med små lägenheter med riktiga kök och separata sovrum. Denna byggnad delar en gemensamhetslokal med ett icke biståndsbedömt seniorboende med liknande lägenheter.

Ett sådant trygghetsboende kan erbjuda bostäder till äldre med stora omvårdnadsbehov. Samtidigt kan andra äldre också flytta in med trygghetsboendets lagstiftning i ryggen och vara säkra på att de inte behöver flytta en gång till om omvårdnadsbehoven ökar. Det är ett exempel på hur vi kan höja kvaliteten i äldres boende.

Catharina Nord

Docent och arkitekt SAR/MSA, NISAL, Nationella institutet för forskning om äldre och åldrande, Linköpings universitet.